

Obraz druhého v pramenech osobní povahy československých legionářů v Rusku

Bc. Sabina Vargová

(68 s.)

Diplomová práce Sabiny Vargové vychází z jejího dlouhodobého zájmu o problematiku československých legií. Za cíl si stanovuje „především zjistit, jak legionáři pohlíželi na různá společenství a politická uskupení“ během tzv. sibiřské anabáze let 1918-1920, resp. následného transportu do Evropy jak asijskou, tak trans-pacifickou a následně trans-americkou cestou. Závěrečná kapitola práce pak zahrnuje i krátký segment průjezdu poválečnou Evropou a reflexi tamní situace na cestě do ČSR. Z hlediska pramenné základny práce stojí na analýze pramenů osobní povahy v podobě deníků čs. legionářů, a to jak publikovaných, tak rukopisných uložených v soukromých archivech, resp. ve fondech VÚA-VHA. Celkem se jedná o korpus více než čtyřiceti textů s větší či menší vypovídající hodnotou, s jejichž pomocí se autorka snaží nahlédnout, jak čs. legionáři při své cestě a setkávání s jinými kulturami konstruovali obraz druhého. Autorka poznatky takto získané dále kontextualizuje se základní českou literaturou k tématu, nicméně její snahy o teoretické či jinak konceptuální uchopení problematiky zobrazování druhého vesměs selhávají. V textu z nich zůstává prakticky jen zmínka o jistém potenciálu teorie orientalismu, a to v samotném závěru v tom smyslu, že orientalismus jako koncept existuje a že je v legionářském chápání druhého (především nejrozdílnějších asijských etnik, kultur a komunit) detekovatelný.

Do samotné podoby práce se tento metodologický rámec prakticky nepropisuje a výsledkem je text, který je na jednu stranu relativně zdařilý, avšak z velké části prostý jakékoliv hlubší analýzy a stojící na prosté faktografické popisnosti. Ta ve struktuře práce sleduje jednoduchý chronologický rámec od počátku anabáze v létě/na podzim roku 1918 přes Sibiř a nástrahy geografické jinakosti i ruské občanské války až do Vladivostoku, odtud pak západní trasou po moři okolo jihovýchodní Asie, resp. východní trasou přes Japonsko a USA, případně Kanadu či střední Ameriku, až do Evropy.

Za pozitiva takto pojaté práce lze nepochybně považovat poctivou práci s prameny, kdy autorka v textu pečlivě zaznamenává veškeré zmínky o potenciálním „druhém“ a poskytuje tak čtenáři vhled do legionářského vnímání okolního světa a do nahlížení jak místních kultur, tak například i aktérů ruské občanské války (Rudých, Bílých, jiných neruských skupin, atd.). Tento vhled je veskrze faktografický a místy nabývá téměř výpiskovou podobu, na druhou stranu autorčina metoda extenzivních přímých citací je velmi bezprostřední co se zprostředkování

samotných pramenů týče. Jedním z hlavních přínosů práce je tudíž sama skutečnost, že v přehledné podobě zpřístupňuje prameny ke zvolenému tématu. Díky tomu nám umožňuje sledovat téměř v přímém přenosu utváření mentálních hierarchií na základě rasových a etnických stereotypů (nejvíce asi v případě obrazu Číňanů a Japonců). Text také při popisech setkání s místní populací na Sibiři často naznačuje jistou tendenci autorů deníků k projekci sebe sama do postojů místních obyvatel, kteří jsou téměř vždy nakloněni legionářům a naladění ostře protibolševicky, či později vede mnohé k vnitřnímu konfliktu jejich panslavistické ideologie a pozorované reality ruské občanské války. Zajímavý je též postřeh o setrvalé tendenci pramenů synonymizovat pojmy „český“ a „československý“.

Primárním negativem práce je právě již zmíněná výrazná faktografičnost, resp. minimální hloubka analýzy. Text se prakticky nepouští do rozboru motivací za jednotlivými tvrzením, neřeší, proč prameny říkají co říkají a proč si jejich autoři myslí, co si myslí, což souvisí i s mizivým teoretickým rámcem. Výsledkem je mimo jiné tendence k objektifikaci postoje jednotlivých autorů (autorka někdy zdá se až přejímá jejich pohled na věc, viz např. závěrečné pasáže, kdy legionáři popisují svoji cestu vyhladovělým a válkou ožebračeným Rakouskem) a obecně problém konceptualizovat otázku subjektivity v pramenech osobní povahy.

Z formálního hlediska je práce zpracována kvalitně a bez větších nedostatků, až na výjimky se autorce podařilo úspěšně vypilovat i samotný jazyk textu, jenž byl v prvních verzích až na překážku porozumění. Jako celek pak práce Sabiny Vargové i navzdory uvedeným výtkám představuje dle mého názoru kvalitní pokus o základní výzkum do zatím nepříliš tematizovaného oblasti legionářské zkušenosti a jako takovou ji bez váhání **doporučuji k obhajobě**.

V Olomouci 25. 5. 2021

doc. Mgr. Jiří Hutečka, Ph.D.